

różniła się od frekwencji dla Prus jako całości. W ten sposób uzyskamy z jednej strony szacunkową liczbę Polaków głosujących w ogóle (wyborców polskich) oraz liczbę szczegółową głosów na listy polskie z drugiej strony. Odsetek, jaki ta druga liczba stanowić będzie w stosunku do pierwszej, rzuci światło na stopień świadomości narodowej, gdyż oczywiście głosujących na listy polskie uważać można za ludzi w pełni narodowo uświadomionych.

Uzyskany tą drogą statyczny obraz świadomości narodowej wśród polskiej ludności autochtonicznej należy z kolei uzupełnić spostrzeżeniami co do tendencji rozwoju wzgl. zaniku jej przejawów. Zilustrują to cyfry późniejsze, przeciwstawione wcześniejszym, tak w odniesieniu do spisów ludności jak i wyborów¹⁶⁾.

¹⁶⁾ Do sprawdzianów świadomości narodowej pierwszorzędnej wagi zaliczyć należy również liczbę członków Związku Polaków w Niemczech, abonentów polskich czasopism, dzieci uczęszczających do szkół polskich itp. Odpowiednie cyfry wszakże nigdy nie były publikowane (z wyjątkiem frekwencji dzieci w szkołach polskich) a odtworzenie ich dziś, wobec zniszczenia archiwum Związku Polaków w Berlinie, jest b. utrudnione i groziłoby mniej lub bardziej poważnymi nieścisłościami. Szkolnictwo zaś polskie w poszczególnych skupiskach polskich rozwijało się, lub raczej upadało, tak niezależnie i wbrew woli polskiej ludności, że odnoszące się doń cyfry w nieznacznym tylko stopniu mogłyby ilustrować świadomość narodową polską.

Henryk Zieliński

PROBLEM TZW. „PALCÓWKI” NA ŚLĄSKU CIESZYŃSKIM *)

Wstęp

Centralnym zagadnieniem „odstępstwa od narodowości polskiej” była na Śląsku niemiecka lista narodowa („Volkliste”). Poprzedziła ją tzw. „palcówka” („Fingerabdruck”); była to rejestracja mieszkańców („Einwohnererfassung”), mająca na celu kontrolę ludności oraz uchwycenie jej oblicza narodowościowego. Daje ona właściwy obraz charakteru ludnościowego Śląska, spis bowiem dokonywany był w zasadzie bez przymusu, stosowanego już prawie że nagminnie przy nadawaniu (przyjmowaniu) „volkslist”. Niesposób przeto zrozumieć problemu niemieckiej listy narodowej na Śląsku bez uwzględnienia akcji spisowej z r. 1939/40, w wyniku której wydane zostały pierwsze niemieckie dowody osobiste. Dopiero obie te akcje: spis ludnościowy z roku 1939 i lista narodowa z roku 1942/3 dają w połączeniu pojęcie zjawiska tzw. „odstępstwa od narodowości polskiej”. Zjawisko to notowane nagminnie w okresie wojny na terenach dawnych zaborów austriackiego i pruskiego (Śląsk, Pomorze, Poznańskie)¹⁾ jest problemem interesującym stale nie tylko polityka, ale w równej mierze socjologa i psychologa. Dno tego problemu pozostaje dotychczas nie odkryte, gdyż jest on kompleksem, na który składało się wiele — zgoła różnych — przyczyn. Klasyfikacja ich nie da dość wiernego obrazu rzeczywistości, jeśli brak jej będzie głęboko stonowa-

*) Dotyczy powiatu cieszyńskiego oraz po stronie czechosłowackiej powiatów: czeskocieszyńskiego, frysztackiego i cz. p. frydeckiego. P. bielski ze względu na swą specyficzną strukturę narodowościową w okresie przedwojennym wymagałby odrębnych omówień.

¹⁾ Także tereny ziem polskich włączone (poza byłymi zaborami pruskim i austriackim) do Rzeszy, np. części województw: łódzkiego i kieleckiego.

nego tła, efektu naukowo-badawczych studiów historyczno-socjologicznych, subtelnej obserwacji i praktycznej znajomości terenu — ludzi i ich warunków bytowania tak w okresie okupacji, jak i w czasie przed- i powojennym. Moment praktycznej znajomości zagadnienia podkreślił w jednym ze swych przemówień były wojewoda śląski generał Aleksander Zawadzki, mówiąc, że „tylko ten zrozumieć i ocenić potrafi tę ważką sprawę (mowa o niemieckiej liście narodowej), kto zna Śląsk, kto na Śląsku żyje”.²⁾

Na pojęcie „odrębności narodowej” na Śląsku (były zabór pruski i austriacki) składało się szereg elementów; nie wszystkie z nich były mocne i trwałe. Spoiwość narodowa była porowata, przesiąknięta wielowiekowymi wpływami obcości. Od roku wszak 1163 historia Śląska Cieszyńskiego i historia Polski biegły odrębnymi torami. Masy ludowe Śląska, jak i reszty ziem polskich, do połowy XIX wieku nie posiadały świadomości narodowej.³⁾ Obudzenie się polskości w ludzie śląskim nastąpiło dopiero w okresie „Wiosny Ludów”.

Sto lat żyje lud polski na Śląsku Cieszyńskim w dynamicznym wzroście swojej świadomości narodowej, przebudzony do życia narodowego tchnieniem wielkich przemian, których świadkiem stała się w roku 1848 cała niemal Europa. Przez ten okres czasu, okres bardzo doniosły dla formowania się trwałego oblicza narodowego, lud ten przechodził dziwne koleje losu. Różne wpływy, różne „akcje propagandowe” starały się go skusić, zjednać dla siebie; pozostał na nie głuchy i obojętny. Szanował obcą zwierzchność państwową, która zmieniła się w ciągu ostatnich lat trzydziestu — jeśli chodzi o Śląsk Cieszyński z tamtej strony Olzy — aż pięciokrotnie; wykonywał wiernie zlecenia władz, zamilowany w ładzie i porządku, ale zaróżdż zasiana wiatrem wolności 1848 roku tkwiła głęboko w sercach tego ludu i trudno ją było usunąć. Nawet samozwańczy ruch tzw. „ślazakowski”, który wyrastał kąkolem wraz z posiewem lat pierwszych przebudzeń narodowych, nie mógł zniekształcić rdzenia poczucia narodowego. Rosło ono spulchniane słowami i czynami pierwszych budzieli, którzy chociaż w większości kończyli szkoły niemieckie, okrzepili rychło w swojszczyźnie, dzielnie przeciwstawiając się narostowi wpływów obconarodowych, niesłowiańskich. Stosunek do obcego zwierzchnika państwowego — jak już wspomniano — lud ten, od wieków nie znający państwowości polskiej, formował na gruncie lojalności. Władze austriackie zachowywały względem ludności polskiej na Śląsku system tolerancyjny, który przejawiał się w szeregu swobód administracyjnych. Tak rodziła się tu psychika podwójnej lojalności: państwowej i narodowej.

Państwowość austriacka wzarła się w sposób myślenia mieszkańca Śląska Cieszyńskiego, nie zatarła się w nim jednak przez to potrzeba wyżywiania się w polskości. Ta potrzeba nie znajdując żadnego oparcia z zewnątrz — wpływy polskie promieniujące z ówczesnej Galicji były bardzo nikłe — kształtowała samorodnie swój wyraz narodowy. Okres ten jest najpiękniejszą kartą historii Śląska Cieszyńskiego⁴⁾. Dojrzała wtedy idea słowiańskiej solidarności, która obecnie znalazła na terenie czeskiego Śląska Cieszyńskiego tak pełny wyraz.

²⁾ Z przemówienia wojewody śląskiego A. Zawadzkiego na VIII sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach.

³⁾ Kazimierz Popiołek: Polska Wiosna Ludów na Górnym Śląsku, nakł. Instytutu Śląskiego w Katowicach.

⁴⁾ Okres ten znany jest w historii Śląska pod nazwą „odrodzenia narodowego”.

Chłopski badacz dziejów Śląska Cieszyńskiego J. Wantuła z Ustronia⁵⁾, przypomina w swym niewydanym jeszcze dziele, że miejscowa ludność Śląska o poczuciu jednak polskim musiała zwalczać złe wpływy przybyszów z Galicji, którzy tłumili przejawy polskości przez wiernopoddańczy stosunek do władz C. K. Monarchii Austriacko-Węgierskiej, który w nowoczesnej terminologii nazwać by chyba trzeba „kolaboracjonizmem”. Sędziwy autor cytuje wiele nazwisk zaustriaczonych „Galicyjaków”, którzy złym przykładem dawali miejscowej ludności, bardzo czulej i nie uodpornionej jeszcze należycie na te wtseczne wpływy. Każdego, kto przybywał na Śląsk z głębi Polski, utożsamiali z „patriotą” tak, że działalność ich mogła być rzeczywiście bardzo szkodliwa.⁶⁾

Rozkołysani w austriackiej tolerancyjności Cieszyńscy bardzo odbiegli w swej psychice od o miedzę mieszkających braci z Górnego Śląska. Tam system pruski dławił polskość, dusił każdy przejaw życia narodowego; tu, na Śląsku Cieszyńskim osłabianie świeżej więzi narodowej odbywało się za pomocą n-mowy, delikatnej perswazji; rdzeń narodowy obrastał w szlam austriaczyny. Granica między Austriakami (tutejszymi) a Polakami była mało widoczna, zacierała ją spoistość regionalna, przebijająca w określeniu: „człowiek tutejszy”, „nasz”, „Cieszyński”. O przybyszach mówiono: „ludzie z Polski”. Nie odróżniano też dość wyraźnie Niemca od Austriaka, te pojęcia zwały się w wspólnym typie, który nie był czymś obcym, a tym bardziej wrogiem dla mieszkańca Śląska Cieszyńskiego orientacji polskiej. Nie też dziwnego, że mało kto żywił tu wrogię uczucia względem Niemców na progu wybuchu wojny w 1939 roku⁷⁾. Utożsamiano ich z potulnymi Austriakami, których obraz kojarzył się z walcem Straussa i wiedeńską „Gemütlichkeit”. Na zjawiska polityczne patrzano krytycznie, gdyż nadmiar propagandy, stosowanej bez wyczucia pulsu wrażliwości społecznej, propagandy, podawanej często w zbyt naiwnej formie, wywoływał tu raczej niewiarę niż świadomość faktów. Na rzeczy i zdarzenia patrzano oczyma lat sprzed pierwszej wojny światowej, pamiętano jeszcze służbę w szeregach austriackich⁸⁾. Nieco odmiennie widzieli sprawę młodzi, wychowani w polskich szkołach, lecz i w tych szeregach brak było jedności. Wiara w moc Polski, w jej siłę i potęgę załamała się wobec faktów dokonanych⁹⁾. Nastąpiła ogólna apatia i chaos w myślach i uczuciach...

Przed i po pierwszym wrześniu 1939 roku

Tuż przed wybuchem wojny stugębna plotka żłobiła niewiarę, która umacniana wieściami o potędze Hitlera, jakie napływały tu z Czechosłowacji wraz z uchodź-

⁵⁾ Jan Wantuła: Walka o polskość i walka niemiecko-ślązakowska z polskim ruchem narodowym na Śląsku Cieszyńskim, str. 22 i 23 (praca niewydana drukiem).

⁶⁾ Niemniej, gwoi prawdy, przyznać trzeba, że znaleźli się między „przybyszami” i tacy, co swą postawą patriotyczną, instynktem społecznego działania, zapalem w pracy narodowej stanowili przykład godny naśladowania. Do takich ludzi należeli m. in. Świerkiewicz, Tadeusz Reger, Franciszek Popiołek (ten mimo swoich lat 82 jest nadal czynny na polu badań historycznych). Ludzie ci żyli się z miejscową ludnością a troski jej stały się ich własnymi.

⁷⁾ Władysław Ochmański: Problem narodowościowy na Śląsku Cieszyńskim na tle „palcówki” i „volkslisty”, str. 18 (praca magisterska niewydana drukiem).

⁸⁾ Mowa tu przede wszystkim o starszym pokoleniu.

⁹⁾ Już na tydzień przed wybuchem wojny polsko-niemieckiej wojska niemieckie (luźne oddziały) wkroczyły na teren Śląska Cieszyńskiego (Jabłonkowskie).

cami, rodziła lęk — uczucie, które przeradzało się w strach, gdy wbrew oficjalnej propagandzie rządu warszawskiego pierwsze oddziały wojsk niemieckich wkroczyły na Śląsk Cieszyński (Jabłonkowskie na Zaolziu) jeszcze przed rozpoczęciem działań wojennych.

Do dnia 3 września cały Śląsk Cieszyński znalazł się w rękach niemieckich, a wraz z tym wydarzeniem przysł też mit o potędze militarnej Polski. Rozpoczęły się aresztowania, terror; rosła groza¹⁰). Wielu — zwłaszcza spośród działaczy narodowych — wyjechało w głąb Polski; został lud, pozbawiony elementu przodowniczego. W ogólnym chaosie bezwiedzy i szukania dróg ocalenia rozpoczęła się akcja niemiecka, która daleko odbiegła od „spisu ludności”, akcja, która jednak ten termin nosiła („Einwohnererfassung”).

Spis ludności

11 grudnia 1939 roku ukazały się na murach miast i wsi Śląska Cieszyńskiego zarządzenia o obowiązku dokonania rejestracji; termin wyznaczono na okres od 11—23 grudnia tegoż roku. Każdy rejestrujący się musiał dokładnie wypełnione w dwu egzemplarzach arkusze odnieść osobiście do urzędu, przeprowadzającego rejestrację. Jeden z arkuszy ewidencyjnych zaopatrzonego w odcisk palca (stąd „palcówka”, „Fingerabdruck”) służył jako tymczasowy dowód osobisty.

Dwie zwłaszcza rubryki sprawiały kłopot. Rubryki, w których zapytywano o narodowość i o język, jakim się posługuje rejestrujący w domu. W objaśnieniu do punktu pierwszego dodano, że „należy podać ów naród, do którego zgłaszający się czuje najbardziej przychylnym i do którego się przyznaje¹¹); w tekście objaśniającym do punktu drugiego wskazano na możliwość użycia języka „ślązackiego”. Jak zachowała się wobec spisu ludność Śląska Cieszyńskiego? Odpowiedź na to dadzą autentyczne spisy niemieckie, dotyczące wszystkich wiosek p. cieszyńskiego, czeskokcieszyńskiego, frysztackiego i cz. frydeckiego. Waga tych spisów, które w sposób dość skomplikowany zostały w odpowiednim czasie „wyjęte spod opieki władz niemieckich”, są oficjalnie po raz pierwszy publikowane, stanowiąc dokument, którego niesposób pominąć przy rozpatrywaniu problemu „volkslisty” na Śląsku (Cieszyńskim). Odkładając analizę tych dokumentów na dalsze strony stwierdzić trzeba, że władze niemieckie nie stosowały przy „palcówkach” tak nagminnego przymusu, jak to było przy „volkslistach”. Naciski były różnorodne, miały one raczej charakter namów i dobrosąsiedzkich perswazji, wyrażały się przez rozsiewanie pogłosek o wysiedlaniu tych, którzy nie podadzą się na Niemców¹²), nie brak było zresztą i pogróżek. Dokonywano też w komisjach, które przeprowadzały formalności spisowe skreślań własnowolnych¹³), zamieniając termin „ślązak” na „Niemiec”. O przymusie przy „palcówkach” nie można było mówić, relacjonuje mi jeden z działaczy społecznych na Śląsku, czynny w okresie okupacji¹⁴); terminem „ślązak” na określenie swej na-

¹⁰) Alojzy Targ: Śląsk w okresie okupacji niemieckiej (1939—1945), str. 31, 36, 39 (Wydawnictwo Zachodnie); Zygmunt Izdebski: Niemiecka lista narodowa na Górnym Śląsku, str. 37 (Wydawnictwo Instytutu Śląskiego); Wł. Ochmański, op. cit., str. 25, 34, 35.

¹¹) Na podstawie oryginału objaśnienia dołączonego do arkusza rejestracyjnego (pisownia niezmiennona).

¹²) Relacje uzyskane na terenie wsi Wisła.

¹³) Relacje uzyskane na terenie Cieszyna.

¹⁴) Relacje uzyskane na terenie wsi Ochaby.

rodowości posługiwali się Polacy (bojaźliwi), reszta przyznawała się jawnie i zdecydowanie do polskości. Nie obeszło się jednak i bez ostrzejszych represji, jak np. w górskiej wsi Istebna, gdzie wielu spośród tych, którzy podali swą narodowość jako polską, znalazło się w obozach koncentracyjnych, skąd większość nie powróciła już w ojczyste strony. Praktycznie uznano narodowość śląską, co stanowiło furtkę dla wielu Polaków pod tą maską ukrywających swe właściwe oblicze narodowe. Jeśli chodzi o technikę przeprowadzania spisu, to była ona bardzo swoista; w wielu miejscowościach członkowie komisji zadawali tak pytania, że z góry przesądzały one odpowiedź.

Przy „palcówce” (podobnie jak i przy „volksliście”) na szalach decyzji kładziono jako naczelną atut dobro rodziny¹⁵⁾. Na tle mało ustabilizowanej świadomości państwowej, na tle świeżej stosunkowo świadomości narodowej, grupa rodzinna zajmowała przednią pozycję w umysłach Cieszyniaków, wążących się na krok, który pozwalał — choćby tylko na okres krótki — zabezpieczyć byt a często i ochronić życie rodziny. Przy „volkslistach” moment ten wystąpił jaskrawiej; na nieprzyjęcie „volkslisty” decydowali się przede wszystkim kawalerowie lub małżeństwa bezdzietne¹⁶⁾.

Niemieckie zestawienia spisowe

Dokumentem odzwierciedlającym oblicze narodowe Śląska Cieszyńskiego, jego słowiańsko-ludowy charakter były szczegółowe wykazy spisowe, sporządzone przez władze niemieckie, które na tym miejscu po raz pierwszy oficjalnie publikujemy. Stanowią one dużą wartość historyczną i dokumentarną.

Wynika z nich niezbiecie, że:

a) Śląsk Cieszyński (część obecnie należąca do Polski) ma zdecydowanie polski charakter, gdyż mimo nacisków na 66.583¹⁷⁾ mieszkańców, zarejestrowanych w niemieckiej akcji spisowej w roku 1939/40, 63.263 osób podkreśliło swą odrębność narodową, a tylko 3.092 przyznało się do narodowości niemieckiej; czyni to zaledwie 4,64% ogółu mieszkańców, czyli że 95,02% mieszkańców powiatu cieszyńskiego wypowiedziało się jawnie czy w sposób zamaskowany po stronie polskości.

b) Śląsk Cieszyński (część obecnie należąca do Czechosłowacji) ma charakter wybitnie słowiański, gdyż na 216.124 mieszkańców tych ziem zaledwie 17,78% ludności określiło swoją narodowość jako niemiecką.

Podane niżej szczegółowe zestawienia statystyczne z poszczególnych gmin obu powiatów, które sporządzone zostały na podstawie dokumentów niemieckich, uwidoczniają nam, jak sprawy narodowościowe wyglądały w tym okresie czasu w poszczególnych gminach obu Śląskó (czeskiego i polskiego). Zostały one odpisane z niemieckich urzędowych akt wraz z drobnymi nieścisłościami, które — gwoli wierności odpisu — pozostawione zostały w stanie oryginalnym. Są to niedokładności liczbowe; nie mają one większego znaczenia i nie wpływają w zasadzie na ogólny stan cyfr, ilustrujących charakter ludnościowy Śląska.

¹⁵⁾ Wł. Ochmański, op. cit., str. 60.

¹⁶⁾ Wł. Ochmański, op. cit., str. 60.

¹⁷⁾ Przy segregacji na poszczególne grupy spisowe rozbiłem zestawienie niemieckie świadomie posługując się dawnym podziałem austriackim administracyjnym (powiaty sądowe), a to dla uplastycznienia specyficznej struktury ludnościowej poszczególnych części Śląska Cieszyńskiego.

Spis ludności przeprowadzony przez Niemców w grudniu 1939 r.
(tzw. palcówki, „Fingerabdruck”) na terenie Śląska Cieszyńskiego

Pow. Sądowy Cz. Cieszyński	Ludność ogółem	Narodowość					Wyznanie		
		niem.	pol.	czes.	śląs.	inne	ewang.	kat.	inne
		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Błędowice D.	3.179	75	1091	763	1235	17	2.187	898	10
2. Cierlicko G.	1.570	36	581	284	665	4	537	995	6
3. Cierlicko D.	710	15	319	17	357	2	377	333	—
4. Cieszyn *)	26.460	15.658	8553	295	1752	202	7.981	18.114	76
5. Datynie Dol.	472	2	155	160	155	—	350	109	3
6. Domasłowice	1.027	8	29	835	155	—	67	915	36
7. Dobracice	1.352	22	95	1208	27	—	127	1.204	10
8. Gnojnik	770	42	90	175	460	3	344	413	7
9. Grodziszcz	833	42	174	124	487	6	399	392	19
10. Guty	818	1	97	23	697	—	692	103	11
11. Kocobędź	1.502	617	472	145	262	6	708	759	5
12. Kojkowice	352	—	96	6	244	6	225	122	3
13. Końska	3.935	305	645	90	2875	22	2.189	1.626	39
14. Leszna G.	941	3	139	8	787	4	545	385	—
15. Leszna D.	2.435	172	700	36	1525	2	1.364	1.014	10
16. Ligotka K.	922	62	207	102	552	—	726	168	17
17. Mistrzowice	648	119	236	57	230	6	385	241	—
18. Mosty	1.318	38	45	17	1213	5	568	735	—
19. Niebory	1.454	50	217	28	1152	7	1.038	397	—
20. Ropica	1.569	50	58	31	1426	4	678	872	—
21. Rzeka	415	15	82	21	297	2x)	361	47	—
22. Stanisławice	417	45	167	80	124	1	139	274	—
23. Szobiszowice	558	9	36	398	102	13	48	488	6
24. Szumbark	1.190	39	424	446	281	—	585	587	—
25. Śmiłowice	748	25	98	25	599	1	589	157	—
26. Toszonowice G.	461	11	18	84	335	13	112	349	1
27. Toszonowice D.	605	4	47	436	106	12	111	463	5
28. Trzanowice	913	39	228	123	521	2	382	502	20
29. Trzycieź	623	67	101	41	411	3	262	349	9
30. Trzyniec	5.086	1.190	1.134	195	2543	24	2.045	2.868	—
31. Wielopole	289	17	39	11	219	3	250	47	1
32. Żuków G.	748	253	170	48	274	3	442	283	2
33. Żuków D.	1.161	577	274	30	280	—	774	348	9
34. Żywocice	628	4	358	68	198	—	340	285	3
	66.109	19.610 29,66%	17.175 25,97%	6.410 9,68%	22.543 34,12%	373 0,57%	27.875	36.845	308

*) Rubryka ta obejmuje obydwa Cieszyny: polski i czeski.

Pow. Sądowy Jablonkowski	Ludność ogółem	Narodowość					Wyznanie		
		niem.	pol.	czes.	śląs.	inne	ewang.	kat.	inne
		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Boconowice	372	1	1	—	369	1	73	299	—
2. Bukowice	1245	7	378	11	845	6	82	1165	—
3. Bystrzyca	3746	165	874	29	2667	11	3056	550	73
4. Gródek	1220	43	482	5	690	—	870	296	—
5. Herszawa	261	—	1	—	260	—	—	260	—
6. Jablonków	3987	490	484	47	2966	—	467	3501	4
7. Karpentna	679	3	25	2	648	1	580	80	3
8. Koszarzyska	454	—	254	12	168	—	360	63	2
9. Łomna Górna	645	1	259	31	350	2	15	624	—
10. Łomna Dolna	1034	28	523	1	482	—	168	854	—
11. Łyżbice	1668	100	344	13	1204	7	1160	450	23
12. Milików	1000	10	434	3	552	1	612	374	8
13. Mosty	5244	79	912	47	2201	5	42	3204	—
14. Nawsie	3152	192	243	20	2697	—	1926	1155	59
15. Nydek	1870	16	269	4	1579	2	1676	125	21
16. Oldrzychowice	2142	27	101	26	1983	5	1855	224	27
17. Piosek	1270	4	332	1	932	1	494	776	—
18. Tyra	449	13	21	—	415	—	415	—	1
19. Wędrynia	3428	112	817	17	2465	17	2108	1198	50
Razem	31844	1291 4,06%	6754 21,22%	269 0,84%	23471 73,70%	59 0,18%	15939	15176	271
Pow. Sądowy Frysztacki									
1. Darków	2075	1008	634	244	178	11	218	1758	9
2. Dąbrowa	4333	206	858	1693	1563	14	400	3128	156
3. Dziećmorowice	3546	73	257	2747	469	—	113	3009	—
4. Frysztat	5352	3244	1536	447	46	79	344	4819	11
5. Karwina	18081	2275	4649	1206	9909	42	2518	15000	163
6. Łazy	6807	131	2329	3946	361	40	2221	4004	—
7. Łąki	1310	274	397	64	575	—	179	1058	13
8. Markłowice	1016	71	361	89	485	10	43	944	8
9. Olbrachcice	1717	13	782	100	819	3	553	1127	23
10. Orłowa	7398	702	1482	3389	1619	206	1883	4985	177
11. Piersna	476	30	110	230	106	—	—	476	—
12. Pietrowice	1351	732	447	167	4	1	48	1294	1
13. Poręba	3677	190	457	2189	822	19	572	2749	—
14. Raj	1512	197	633	87	573	—	43	1432	2
15. Stare Miasto	1493	183	345	262	692	11	70	1413	—
16. Stonawa	4746	167	2212	243	2120	4	852	3831	19
17. Sucha Górna	3854	168	1565	243	1770	17	939	2795	52
18. Sucha Średnia	4324	139	1331	1329	1521	4	1762	2197	161
19. Sucha Dolna	2196	52	1080	552	508	4	914	1080	123
20. Zawada	644	88	130	209	217	—	22	605	—
Razem	73908	9943 13,09%	21706 28,61%	19435 25,60%	24359 32,10%	465 0,60%	13667	57704	918

Polska część pow. cieszyńskiego	Ludność ogółem	Narodowość					Wyznanie		
		niem.	pol.	czes.	śląs.	inne	ewang.	kat.	inne
		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Dębowiec	1154	25	326	5	798	—	392	754	8
2. Bażanowice	590	9	72	—	509	—	394	196	—
3. Bładnice	284	82	67	—	135	—	153	110	21
4. Brenna	3704	14	364	2	3324	—	490	3173	13
5. Brzezówka	424	16	18	—	389	1	84	354	—
6. Dziegielów	829	29	114	—	685	1	498	321	—
7. Godziszów	616	2	114	—	498	2	475	141	—
8. Golezów	3372	84	546	1	2727	14	2249	1113	2
9. Gumna	257	5	43	—	209	—	124	158	—
10. Górki W.	1536	37	113	2	1384	—	206	1329	2
11. Górki M.	490	6	39	—	445	—	23	467	—
12. Harbutowice	532	22	98	—	412	—	209	307	5
13. Hażlach	1399	38	37	—	1324	—	475	921	—
14. Hermanice	1143	15	182	—	959	7	646	491	—
15. Iskrzyczyn	458	7	92	—	359	—	126	331	—
16. Istebna	2970	67	860	—	2043	—	135	2814	—
17. Jaworzynka	1805	6	346	—	1453	—	17	1783	—
18. Kaczyce	1330	24	932	2	372	—	18	1295	—
19. Kiczyce	618	3	34	—	581	—	158	460	—
20. Kisielów	329	5	168	—	221	—	120	290	—
21. Koniaków	1479	14	82	—	1383	—	152	1327	—
22. Kostkowiec	424	44	124	—	255	—	146	276	—
23. Kowale	449	50	32	—	367	—	131	309	9
24. Kozakowice	547	26	73	3	444	1	447	97	—
25. Krasna	516	16	34	—	466	—	149	367	—
26. Kończyce W.	1893	42	585	—	1266	—	29	1865	—
27. Kończyce M.	1873	23	1119	—	730	1	20	1853	—
28. Lipowice	1094	16	326	—	752	—	155	921	18
29. Łączka	266	—	127	—	139	—	110	155	—
30. Markłowice	832	1	738	2	—	91	3	820	1
31. Międzywiecie	425	53	56	—	316	—	320	185	12
32. Mnisztwo	366	37	30	—	299	—	124	242	—
33. Nierodzim	713	174	206	2	330	1	316	373	12
34. Ochaby	1222	13	160	—	1049	—	324	896	1
35. Ogrodzona	475	7	44	—	419	5	154	321	—
36. Pastwiska	1688	110	100	—	1477	1	343	1337	—
37. Pierściec	902	27	218	—	657	—	227	675	—
38. Pogórz	832	12	181	—	638	—	189	636	4
39. Pogwizdów	1145	6	20	8	1110	1	56	912	—
40. Próchna	1686	179	276	—	1231	—	483	1196	2
41. Puńców	1058	8	126	—	906	18	419	539	—
42. Zebrzydowice	2761	75	1522	3	1157	4	34	2729	—
43. Simoradz	568	36	51	—	481	—	308	260	—
44. Skoczów	4639	865	2599	15	1168	2	1254	3410	—
45. Ustroń	4810	420	1035	5	3324	8	2651	2128	—
46. Wisła	7043	255	412	5	6359	12	6053	838	121
47. Wilamowice	284	36	42	—	205	—	155	129	—
48. Wiślica	569	10	32	—	527	—	8	560	1
49. Zamarski	953	33	34	—	886	—	487	466	—
50. Cisownica	1156	8	189	—	958	1	1014	137	5
Razem:	66583	3092 4,64%	15139 22,73%	55 0,08%	48124 72,29%	173 0,26%	23353	42727	240

Pow. Sądowy Bogumiński	Ludność ogółem	Narodowość					Wyznanie		
		niem.	pol.	czes.	śląs.	inne	ewang.	kat.	inne
		1	2	5	4	5	6	7	8
1. Bogumin miasto	2118	1166	345	250	342	15	114	1926	16
2. Bogumin Nowy	6132	3086	977	1042	975	52	439	5274	135
3. Lutyna Niem.	3787	300	484	1908	1094	1	61	3604	—
4. Lutyna Pol.	2548	95	710	1285	458	—	145	2256	80
5. Pietwałd	9197	621	1108	5891	1502	75	1070	7162	627
6. Pudlów	2893	1378	451	416	644	4	214	2506	14
7. Rychwałt	7112	126	734	5690	562	—	40	6079	967
8. Skrzeczon	2964	474	451	495	1527	17	168	2692	12
9. Wierzbice	1017	102	142	465	298	10	35	924	10
10. Wierzniewice	764	24	202	325	213	—	5	761	—
11. Zabłocie	1471	192	262	716	297	4	117	1029	282
Razem	40003	7564	5866	18483	7912	178	2406	34213	2143
		18,90%	14,67%	46,20%	19,79%	0,44%			

Pow. Sądowy

Frydecki

1. Szonów	1859	21	117	1563	154	4	303	1293	206
2. Wojkowice	290	—	14	264	8	4	29	238	19
3. Zermanowice	111	1	1	88	21	—	2	109	—
Razem	2260	22	132	1915	183	8	334	1640	225
		0,97%	5,85%	84,73%	8,09%	0,56%			

Z E S T A W I E N I E

Śląsk Cieszyński (Czeski)

Pow. Sądowy	Ludność ogółem	Narodowość					Wyznanie		
		niem.	pol.	czes.	śląs.	inne	ewang.	kat.	inne
		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Czeskocieszyński	66109	19610	17173	6410	22543	373	27875	36845	308
2. Jabłonkowski	31844	1291	6754	269	23471	59	15939	15176	271
3. Frysztański	75908	9943	21706	19435	24359	465	13667	57704	918
4. Bogumiński	40003	7564	5866	18483	7912	178	2406	34213	2143
5. Frydecki	2260	22	132	1915	183	8	334	1640	225
Razem	216124	38430	51531	46512	78468	1083	60221	145578	3865
w procentach	100%	17,78%	23,89%	21,52%	36,51%	0,50%			

Polska część powiatu cieszyńskiego

Razem	66583	3092	15139	55	48124	173	23353	42727	240
w procentach	100%	4,64%	22,73%	0,08%	72,29%	0,26%			

Władysław Merczyński